

Тијана С. ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ¹
 Универзитет у Београду
 Машински факултет

МЕТАФОРЕ ПЛОВИДБЕ У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ: КОГНИТИВНОЛИНГВИСТИЧКИ ПРИСТУП

Предмет рада су лексеме у српском и енглеском језику које означавају појмове везане за пловидбу, а проширују значење на апстрактне појмове. Теоријски оквир за анализу јесте когнитивнолингвистички приступ значењу, односно, теорија појмовних метафора. На основу анализе примера из корпуса српског и енглеског језика утврђено је да се лексеме које се примарно односе на пловидбу користе за концептуализацију различитих апстрактних домена, пре свега, државе и њених институција, организација као и разноврсних аспеката људског живота. У закључку се дискутују сличности и разлике између два језика у погледу карактеристичних метафоричких пресликавања са изворним доменом пловидбе бродом.

Кључне речи: лексеме везане за пловидбу, појмовна метафора, српски језик, енглески језик.

1. Увод

У проучавању језичког значења велика пажња посвећује се случајевима у којима лексема има више значења, односно, у којима се испољава појава полисемије. Р. Драгићевић (2010) наводи да се у српској лексиколошкој терминологији термин полисемија употребљава у два значења: као вишезначност, способност лексеме да има више значења и као заједничко име за четири најчешћа механизма којима се вишезначност остварује, то јест, за метафору, метонимију, синегдоху и платисемију. Основни разлог за настајање полисемије јесте чињеница да је око нас знатно више предмета и појава него лексема за њих (Драгићевић 2010). Стога недостатак лексике не указује да је неки језик сиромашан, већ да се у означавању различитих појмова служи полисемијом или деривацијом. Скуп свих значења једне речи (њена полисемантичка структура), обухвата примарно/основно/номинационо значење или примарне семантичке реализације и секундарна значења или секундарне семантичке реализације. Примарност основног значења огледа се управо у томе што из њега настају секундарна значења (Драгићевић 2010: 130–133).

Проучавање језика, прецизније, језичког значења, и човековог искуства оличеног у њему добија једну специфичну димензију у теоријском оквиру когнитивне лингвистике. Као основна идеја ове гране лингвистике истиче се појмовна, односно, искуствена основа лингвистичких категорија. Језик се посматра као складиште знања о свету, односно, као структурисани скуп значењских категорија које људима помажу да обраде нова и складиште информације о старим искуствима. Језик се анализира као начин за организацију знања који одражава

¹ tvesic@mas.bg.ac.rs

потребе, интересовања и искуства људи и култура у којима они живе. У складу с овим теоријским претпоставкама, значење се изједначава с концептуализацијом, а проширење лексичког значења најчешће објашњава метафоричком или метонимијском мотивисаношћу. Анализа лексема у српском и енглеском језику у овом раду управо је заснована на теорији појмовних метафора коју су утемељили Лејкоф и Џонсон (Lakoff/Johnson 1980), а детаљно развили и допунили многи други аутори у области когнитивне семантике и с њом повезаних дисциплина (Lakoff 1987, Johnson 1987, Gibbs 1994, Kövecses 2002 итд.). Теорија постулира да је људски појмовни систем у основи метафоричан и да има централну улогу у дефинисању реалности. Метафоричко значење не посматра се као посебна врста значења, већ се тврди да метафора настаје као резултат посебних процеса у конструисању значења (Croft/Cruse 2004). Метафорички изрази представљају површинске, језичке реализације појмовних пресликавања, а њихова суштина је у разумевању и доживљавању једне ствари, мање доступне искуству, помоћу друге, искуствено ближе и доступније (Lakoff/Johnson 1980: 5). Два појмовна домена на којима се метафора заснива јесу изворни, тј. домен из кога потичу метафорички изрази за разумевање другог појмовног домена, и циљни домен, који се разумева путем изворног домена. Изворни домен обухвата области које су веома блиске искуству (на пример, грађевине, новац, биљке, животиње, кретање, садржатеље итд.), док су циљни домени много апстрактнији и не тако присутни у сфери искуства (рецимо, емоције, друштво, нација, политика, време, комуникација итд.). Између два домена успостављају се односи пресликавања, по формули: циљни домен је изворни домен. Метафорички процеси поштују принцип једносмерности који подразумева да је доминантан правац од конкретнијег ка апстрактном, али не и обрнуто (Kövecses 2002). Гранање лексичког значења објашњава се успостављањем низа метафоричких пресликавања између изворног и циљног домена. Овај претпостављени модел успешно је примењен у низу језичких анализа већег или мањег обима на материјалу лексема енглеског и српског језика (Klikovac 2000, Rasulić 2006, Vesić Pavlović 2011 итд.).

Једна од основних премиса когнитивне лингвистике јесте теза да је појмовни и лингвистички систем човека утемељен у људском физичком, когнитивном и друштвеном искуству (Johnson 1987, Lakoff 1987, Lakoff/Johnson 1999, Gibbs 2006 и др.). Нераздвојивост ума, тела и света, као и културних и когнитивних модела указује на важну идеју да је метафора карактеристика интеракција између људског тела и света, а не феномен који настаје у појединцу, па је стога немогуће проучавати когницију одвојено од човекове интеракције с културним светом. Иако се људи рађају као „универзална бића“, перцептуални апарат се постепено сужава у складу с лингвистичким и културним окружењем у коме се живи. Следи да проучавање семантичке структуре језика омогућава увид у културне образце, као и образце понашања и размисљања заједнице у којој се тај језик говори (Dirven et al. 2007). Заснованост метафора на, пре свега, телесном искуству човека које је универзално имплицира да су и саме метафоре универзалне. Међутим, универзално телесно искуство на коме су потенцијално засноване универзалне метафоре не користи се на исти начин или у истој мери у различитим језицима и варијететима тако да, иако у два језика може да се појави иста појмовна метафора, на њен лингвистички израз утичу разлике културно-идеолошке природе (Kövecses 2006). Следи да у појединим случајевима језички израз појмовних метафора може да открије суптилне, али значајне разлике о културама, што је вео-

ма релевантно за тему овог рада, будући да је домен пловидбе донекле различито заступљен у искуству говорника два анализирана језика.

2. Предмет анализе

Предмет овог рада су лексеме које изражавају појам пловидбе и с њим повезане елементе, па се пре свега треба осврнути на карактеристике овог изворног домена. Кретање по води може се сматрати једним од базичних искустава, услед његове свеprisутности у окружењу људи на планети Земљи. Имајући у виду да теорија појмовних метафора инсистира на тесној вези између језика и културног искуства, могуће је претпоставити да ће метафоричка гранања значења испитиваних лексема бити чешћа у енглеском језику, пошто је овај вид искуства, историјски гледано, примарнији говорницима британског енглеског. Како истичу Чартерис-Блек и Енис (Charteris-Black/Ennis 2001), метафоре засноване на домену кретања по води повезане су с геофизичким карактеристикама британског острва, па њихово постојање у језику одражава носталгију за поморском доминацијом на којој је изграђено славно британско царство.

Пловидба, односно, путовање водом може се посматрати као специфичан тип сликовне схеме путање.² Сливковне схеме по структури су сложене и састоје се из већег броја аспеката које је могуће анализирати одвојено. Као последица ове унутрашње сложености, различите компоненте путање (почетак, циљ, пут који их спаја) профилишу се употребом различитих лексичких јединица (Evans/Green 2006). У случају пловидбе, схема путање укључује више специфичних елемената: пловно средство, његове делове, активности везане за чин пловидбе и управљања пловилом, људе задужене за пловидбу, потенцијалне проблеме при пловидби, природне елементе који утичу на њен ток и сл. За сваки од ових елемената, издвојен је скуп лексема које их изражавају у српском и енглеском језику. Списак ни изблиза не исцрпљује могуће чланове овог семантичког поља у оба језика, већ обухвата оне најважније. У складу с предложеном поделом, следеће лексеме представљале су предмет анализе за српски и енглески језик:

- Пловно средство: *брод, лађа, чамац, барка; ship, boat, bark.*
- Делови пловила: *кормило, крма, џрамац, једро, весло, јарбол, сигро; helm, rudder, stern, prow, sail, oar, mast, anchor.*
- Активности везане за чин пловидбе и управљања пловилом: *пловити, испловити, уипловити, једрити, веслати, кормиларити, крманити, усигрити се; to sail, to sail away, to row, to steer a boat, to anchor.*
- Људи задужени за пловидбу: *капетан, морнари, кормилар, посада; captain, sailors, helmsman, crew.*
- Потенцијални проблеми при пловидби: *шонути, насукаити се, бродолом; to sink, to beach, to shipwreck.*
- Природни елементи који утичу на ток пловидбе: *пљима, осека, олуја, бура; ebb, flow, tides, storm, tempest.*
- Одреднице на пловном путу: *светионик, лука, пристаниште; lighthouse, harbour, port.*

2 Сливковне схеме дефинишу се као динамични обрасци перцептуалне интеракције и моторичке активности који се изнова понављају и дају структуру искуству (Johnson 1987: XIV). Базичне схеме које су изузетно значајне за организацију искуства обухватају садржавање, путању, део и целину, центар и периферију, везу, силу, скаларност, циклус, напред-назад, лево-десно итд.

Извор грађе за анализу за српски језик представља корпус савременог српског језика Природно-математичког факултета Универзитета у Београду, док је за енглески језик коришћен Британски национални корпус.³ Претрагом су обухваћене све морфолошки повезане форме анализираних лексема. Након детаљне обраде добијених примера, издвојена су најфреквентнија појмовна пресликавања, која ће у наставку бити детаљније представљена и илустрована репрезентативним примерима из корпуса.

3. Метафоричка пресликавања изворног домена пловидбе

На основу анализе корпуса утврђено је да за следеће лексеме нису пронађене метафорички мотивисана значења: *барка, посада, весло, прамац, јарбол, кошва, морнари, веслаји, једрици* у српском, односно, *bark, rudder, stern, prow, oar, mast, row, captain, sailors, beach, lighthouse, harbour* у енглеском језику. Примећује се да оне означавају претежно делове пловила и радње који немају виталну улогу у одређивању даљег тока путовања. За остале лексеме у корпусу се појавио барем по један пример метафоричког проширења значења. Будући да појам пловидбе бродом обухвата многобројне и разноврсне елементе, издвајају се и веома разноврдне појмовне метафоре. Најчешћи циљни домени потврђени у овом корпусу јесу држава, организација и живот, а издвајају се и појединачни ентитети који се концептуализују помоћу групе лексема које означавају природне околности које утичу на пловидбу.

3.1. Метафоричка концептуализација државе

Метафора државе као брода помиње се у анализи друштвеног устројства, а порекло води из шесте књиге Платонове републике. Платон поистовећује управљање државом са управљањем бродом и истиче како су филозофи особе погодне да управљају државом у својству капетана. Грејди (Grady 2007) разрађује ову метафору у оквиру когнитивнолингвистичке парадигме наводећи основни скуп асоцијација између путовања бродом и функционисања државе. Државна политика и активности концептуализују се као маршрута путовања брода, кључне одлуке у том процесу представљају управљање бродом, напредак и успеси државе концептуализују се као напредовање брода ка дестинацији, а неуспеси и проблеми као потешкоће при пловидби. Околности које утичу на државу, на пример, на политичком или економском нивоу, поистовећују се с временским условима који утичу на пловидбу по мору.

У овом истраживању, реализације метафоре држава је брод у корпусу за српски језик далеко су најбројније. Концептуализација државе као брода првенствено се реализује лексемама *брод* и *лађа* које означавају државу у целини, уз повољне (*стигао је брод Србије к мирном и тихом пристаништу*) или неповољне околности у државној политици (*брод њн ризика* или *тоне десноцентристички брод*). Смер у коме држава иде поистовећује се с курсом пловидбе (*овданије друштво коначно је уловило у благодети киниализма*). Нарочито продуктиван је концепт кормила и лексеме које га означавају (*кормило, кормилар, кормиларици, крма*). Пошто означава активност управљања бродом која има пресудни утицај на даљи распоред и коначни успех путовања, кормиларење

3 Корпуси су доступни на следећим електронским адресама: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs> и <http://www.natcorp.ox.ac.uk>.

се пресликава на водећи положај у држави, односно, онога ко преузима вођство (*кормило државе преузела пошћпредседница Глорија Макайагал Аројо / председник сћао на кормило земље / (...) на челу наше државе и усћешно кормилари нашим бродом / предаћии Вам у руке крму државе*). У корпусу за енглески језик ова метафора јавља се у више реализација, али не с тако великим бројем примера као у српском. Концептуализација државе као брода реализује се лексемом *ship (the indispensable captain of the ship of state)*, а курс државне политике као смер кретања брода (*to set our sails to the new winds which will blow through the nineties*). Концепт кормиларења такође је продуктиван у означавању важних руководећих места у држави (*the figurehead at the helm of reform / the helm of the ship of state / helmsmen for the national economy*).

Као направа која причвршћује брод за жељену тачку и омогућава му да остане на одређеном месту, сидро има велики метафорички потенцијал у означавању државне стабилности у оба језика (*Београд се честћо види као сидро сћабилности целоћ региона / the present Federal Republic would remain firmly anchored in Nato / an anchor of stability and prosperity in a rapidly changing continent*). С друге стране, светионик, као грађевина која служи за оријентацију бродова помоћу светлосних сигнала које емитује, у овом апстрактном домену у српском језику означава државу која представља узор на „путу“ (*Србија је светионик слободе и демократије / Црна Гора је била светионик у који су ућњешћени ућирали своје погледе са надом*). Такође, у српском језику, лука која за брод представља крајњу тачку и успешан завршетак путовања за државу представља постизање успеха у државној политици (*наш државно-национални брод са олућноћ мора историје склонићии у мирније луке / Ђинћић: Крећемо се ка сигурнићим лукама*). Неуспех се концептуализује као бродолом, будући да је денотација ове лексеме насукнуће и разбијање брода уз губитак посаде и путника, односно, његово потпуно уништеће (*Наша дипломатија је од расћаа СФРЈ доживела ћрави бродолом / With you, Mr. Mayor, at the helm, I feel we shall be in no danger of a shipwreck*).

3.2. Метафоричка концепћуализација организација

Сложеност структуре организација као апстрактних система условљава неопходност њихове концептуализације великим бројем изворних домена. Тако се у оба језика издваја значајан број примера за концептуализацију организација у целини или њихових појединих аспеката помоћу појмова из изворног домена пловидбе бродом. То су, пре свега, политичке партије и спортски клубови, као и друштвене организације различитог типа (синдикати, позоришта, филхармонија итд.). Слично као и код концептуализације државе, успешна пловидба означава повољне аспекте у развоју организације (*ДОС је брод од квалићешћине граће, који има добар ветћар у једрима и мудроћ каћешћана*), док се проблеми у пловидби користе за концептуализацију пропадања (*Звездин кошаркачки брод шћоне*). Нарочито продуктивна је метафора управљање организацијом је кормиларење која се реализује лексемама *кормилар, кормиларићии, кормило* у српском, односно, *helm* и *helmsman* у енглеском језику. У питању су разноврсне организације: *кормило рећрезентћације Швајцарске / кормило Евроћске заједнице / кормило „Форда“ / кормило Аћшћелба 212 / кормило Београдске филхармоније*; а њихове паралеле у енглеском виде се у примерима *at the helm of the club / at the helm of his two highly successful businesses / helm of central and especially local newspapers / a helmsman in the America syndicate*. Такође, у српском језику се, као и за државу, издваја и ме-

тафора неуспех је бродолом, с конотацијом потпуног неуспеха и пропадања, реализована следећим примерима: *бродолом који је задесио социјалистичке / бродолом "црвено-белих" у Виџу / пивара је уз подршку Владе Републике Србије (...) успела да изађе из финансијског бродолома.*

На основу утврђених метафоричких пресликавања из домена пловидбе у домен државе и организација, могуће је издвојити низ заједничких елемената у међудоменским пресликавањима:

брод → држава/организација (*брод Србије / ДОС је брод од квалитетне грађе / captain of the ship of state*)

траса кретања брода → активности државе/организације („курс“ којим креће „југословенска лађа“)

кормиларење → управљање државом/организацијом (*кормило власти / корма државе / кормило Београдске филхармоније / helm of the ship of state / helm of the club / helmsman in the America syndicate*)

кретање брода ка циљу/пловидба ка циљу → успех државе/организације (*Крећемо се ка сигурнијим лукама*)

неуспеси/проблеми у функционисању државе/организација → бродолом (*Звездин кошаркашки брод шоне / бродолом "црвено-белих"*)

3.3 Концептуализација живота као пловидбе

Ова метафора издваја се као посебан случај метафоре живот је путовање, која представља устаљени облик концептуализације живота у европским језицима и културама. Она припада великом метафоричком систему структуре догађаја, као специфична реализација метафоре дугорочне сврсисходне активности су путовања, а на нижим нивоима њена даља реализација је, на пример, метафора љубав је путовање (Lakoff 1993). Пошто се живот у култури говорника енглеског и српског језика често доживљава помоћу појмовног пресликавања живот је путовање, то ствара и посебан поглед на свет, у коме је живот сврсисходно путовање у коме људи имају одређене циљеве који се представљају као дестинације, с културно прописаним правцем и фазама које у појединим временским периодима треба достићи да би се живот сматрао успешним. Типичне концептуализације животних фаза помоћу кретања у простору обухватају рођење је долазак, живот је путовање и смрт је одлазак (Özçalışkan 2003), уз различите спецификације начина путовања, средства, врсте подлоге и сл.

У корпусу примера који показују да се живот концептуализује као пловидба, издвајају се они у којима су повољне животне околности концептуализоване помоћу глатке пловидбе кроз таласе (ОВАН: *мирно пловиће и срећно завршаваће све зајочетне полове / животи грађана (ће) у пловити у нормалне воде / life is not just sailing through on a mill pond / I sailed through the menopause*). Вода се повезује с лакоћом кретања, што је засновано на представи чврстог тела које наилази на мањи отпор када се креће кроз воду него при кретању по чврстој површини (Charteris-Black & Ennis 2001). Такође, оно што је из ових примера евидентно јесте представа о појединим етапама у животу/путовању као ограниченом делу водене површине. Вода којом путник на броду плови од почетка до краја путовања „издељена“ је на посебне делове који означавају важне периоде у животу (*нормалне воде / брачне воде*). Стабилно уточиште у животу означава се појмом луке (*у Атини која је његова животиња лука Веселиновић је веома цењен / моји сапушници кренули су у ову непредвиђену пустиловину из луке стокојног жи-*

воиша), који може да означава и крај путовања (*мој брод полако пристијаје у луку која се зове пензија*). Као и у случају домена државе, узорци у животу концептуализују се као светионик, с конотацијом веома важних људи на које се треба угледати и који метафорички представљају светлост (*овај уметник слика неданито (...), што је наука усвојен од преходника и светионика оличених у Вермеру, Енџру, Далију и Месонијеу / постоје људи у свакој држави који су својеврсни интелектуалци светионици културе*). Лоше околности при пловидби пресликавају се на неповољне прилике у животу (*усмерили су њихов породични брод и све пушнике у буру која је следила / у свом породичном албуму, сачуваном кроз све ње живоине олује и даље је стајала ша пожушела, фантомска фотографија мога оца / деловати непоколебљиво упркос живоиним олујама и дневним незадовољствима*).

Нарочито је продуктивна концептуализација брака помоћу путовања бродом, као подврста метафоре љубав је путовање. Апстрактни домен љубави често се систематски концептуализује помоћу путовања, а елементи овог сложеног изворног домена профилишу различите аспекте љубавне везе. Улоге изворног домена пресликавају се на циљни домен тако што љубавници постају путници који путују одређеним врстом превоза дуж неке трасе на којој могу да наиђу и на препреке кретању (Evans/Green 2006). У конкретном случају путовања бродом, односно, метафоре љубав је пловидба, у српском језику је нарочито продуктивна концептуализација брака као одређеног сегмента воде на путовању у који се упловљава, као у примерима *Новица (ће) по други пуш уловити у брачне воде / човек шек уловио у брачне воде / у Бранкин животи је уловио други мушкарца*. Неуспех у браку или љубавној вези се структурира као бродолом (*жали се на свој брачни бродолом правна инжењерка из Пироша / У Кини је милион и 200 хиљада бракова доживело бродолом / шај љубавни бродолом (...)* није било оно најглавније што се одиравало у Срби / *she moved like a sleep-walker, her heart shipwrecked within her*).

3.4. Метафоре везане за природне околности при пловидби

Посебна група примера обухвата изразе који означавају временске прилике при пловидби, пре свега, морем. Радић и Халупка-Решетар (Radić/Halupka-Rešetar 2006) утврдиле су постојање метафоре бурна реакција је олуја у енглеском језику (на пример, *the book caused a storm in America*), која је слична метафори бес/насиље је олуја, истичући њену културну условљеност. У овом корпусу показује се да постоји иста метафора, заједно с метафором бурна реакција је бура, реализована лексемама *олуја* и *бура* у српском, односно, *storm* и *tempest* у енглеском језику. Оне се лексички гранају тако да означавају немире, потресе, односно, сукобе разне врсте (социјалне, економске, политичке, емоционалне), као у следећим примерима: *олуја штероризма / душевна олуја / бурних и олујних рајних година / олујних страсти / политичка олуја / живоине олује; a storm of laughter / a storm of interest / a storm of protest / the storm of emotion; бура око прекинуће кошаркашке утакмице / љубавних бура / бура око дуванског дима; a worldwide tempest of economic recession / a tempest is raging within him / Greg blenched before the tempest he had stupidly unleashed*.

Концепт плиме и осеке (*плима, осека; ebb, flow*) односи се на подизање и спуштање нивоа океана или мора услед деловања привлачне силе Месеца и Сунца, што узрокује њихову употребу у означавању наглог повећања, односно, смањења интензитета, количине или учесталости. Оваквим пресликавањем

структурира се велики број ентитета, што се види у примерима за оба анализирана језика: *пљима најпљоснији / пљима уважавања / пљима пљивајуће / пљима генералских чиновца / пљиме еуфорије / пљиме одушевљења / пљими дипломатске реторике / пљима срце; осека посетилаца / осека у пословању због летњих одмора / осека у економским односима две земље / осека по саваралаштва / осека интересовања за студије / осеке њиховог оптимизма / осеке продуктивности; the ebb and flow of their conversation/ the ebb and flow of workers / ebb and flow of opinion / the ebb and flow of relationships / ebb and flow of the art world / the ebb and flow of emotion.*

4. Закључак

Предмет овог рада била је анализа вишезначности групе лексема које означавају појам пловидбе у српском и енглеском језику и метафоричких пресликавања која се налазе у основи гранања њиховог лексичког значења. Когнитивнолингвистички приступ језику, коришћен као теоријски оквир, показао се веома плодним за истраживање полисемичности лексема које примарно означавају појам пловидбе. На основу примера добијених претрагом репрезентативних корпуса српског и енглеског језика утврђено је да неке од испитиваних лексема које потичу из изворног домена пловидбе метафорички проширују своја значења у означавању апстрактних појмова, док мањи део у том смислу није продуктиван. Искуство путовања по води пружа основу за концептуализацију различитих домена и ентитета код говорника оба анализирана језика. Српски и енглески језик показују сличности у погледу главних метафоричких праваца проширења значења лексема које означавају појмове из изворног домена пловидбе (држава је брод, организација је брод, живот је путовање бродом/пловидба), као и њихових подметафора (управљање државом/ организацијом је кормиларење, љубав је пловидба), док се разлике јављају у њиховим конкретним реализацијама на површинском нивоу, као и физички већем броју примера за поједине метафоричке концептуализације у српском, које могу бити последица структуре корпуса на коме је истраживање извршено за енглески језик. Треба истаћи да предмет анализе нису били енглески идиоми везани за појам брода и пловидбе бродом који су метафорички мотивисани испитиваним лексемама (на пример, *to be in the same boat, to rock the boat, to sail close to the wind, to stick one's oar into something* итд.), а који би вероватно значајно увећали број примера у којима се јављају метафоричка значења у енглеском језику. Такође, разноврсност утврђених појмовних метафора и њихових реализација у оба анализирана језика, као и могућност укључивања у анализу додатних лексема повезаних с појмом пловидбе и посматрања начина на који оне развијају вишезначност, чини ову тему интересантном за нека даља истраживања. Као и у многим другим когнитивнолингвистичким студијама, намеће се закључак да је језичко значење неопходно посматрати у ширем контексту телесног, културног и социјалног искуства, па вредност утврђивања појмовних метафора управо лежи у томе што показују на који начин се аспекти проживљеног искуства повезују с другима и нуде могуће објашњење зашто се то дешава (Grady 2007).

Литература

- Весић Павловић 2011: Т. Vesić Pavlović, Plant metaphors in the realm of economy, in: N. Tomović, J. Vujić (eds.), *ELLSIIR Proceedings, Proceedings of the International Conference English Language and Literature Studies: Image, Identity, Reality, Volume I*, Belgrade: Faculty of Philology, 335–348.
- Гибс 1994: R. Gibbs, *The Poetics of Mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Гибс 2006: R. Gibbs, *Embodiment and Cognitive Science*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Грејди 2007: J. Grady, Metaphor, in: D. Geeraerts and H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 188–213.
- Дирвен и др. 2007: R. Dirven, F. Polzenhagen, H.G. Wolf, Cognitive linguistics and cultural studies, in: D. Geeraerts, H. Cuyckens (eds.), *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 1203–1221.
- Драгићевић 2010: Р. Драгићевић, *Лексиколозија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Еванс, Грин 2006: V.Evans, M. Green, *Cognitive Linguistics: An introduction*, Hillsdale, NJ/Edinburgh: Lawrence Erlbaum Associates/Edinburgh University Press.
- Кевечеш 2002: Z. Kövecses, *Metaphor: A Practical introduction*, New York: Oxford University Press.
- Кевечеш 2006: Z. Kövecses, *Language, Mind, and Culture. A Practical Introduction*, Oxford: Oxford University Press.
- Кликовац 2000: D. Klikovac, *Semantika predloga. Studija iz kognitivne lingvistike*, Beograd: Filološki fakultet.
- Крофт, Круз 2004: W. Croft, D.A. Cruse, *Cognitive linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Лејкоф 1987: G. Lakoff, *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*, Chicago: Chicago University Press.
- Лејкоф 1993: G. Lakoff, The contemporary theory of metaphor, in: A. Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*. 2nd edition, New York: Cambridge University Press, 202–251.
- Лејкоф, Џонсон 1980: G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors We Live By*, Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Лејкоф, Џонсон 1999: G. Lakoff, M. Johnson, *Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to Western thought*, New York: Basic Books.
- Озчалишкан 2003: S. Özçalışkan, Metaphorical motion in crosslinguistic perspective: A comparison of English and Turkish, *Metaphor and Symbol*, Vol. 18, No. 3, 189–228.
- Радић, Халупка Решетар 2004: B. Radić, S. Halupka-Rešetar, *Metaphor and metonymy in some weather-related terms in English*, in: K. Rasulić, I. Trbojević (eds.), *ELLSII 75 Proceedings, Volume I*, Belgrade: Faculty of Philology, 297–306.
- Расулић 2004: K. Rasulić, *Jezik i prostorno iskustvo: Konceptualizacija vertikalne dimenzije u engleskom i srpskohrvatskom jeziku*, Beograd: Filološki fakultet.
- Чартерис-Блек, Енис 2001: J. Charteris-Black, T. Ennis, A Comparative study of metaphor in Spanish and English financial reporting, *English for Specific Purposes: An International Journal*, Vol. 20, No. 3, 249–266.
- Џонсон 1987: M. Johnson, *The Body in the Mind: the Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*, Chicago: The University of Chicago Press.

METAFORE PLOVIDBE U SRPSKOM I ENGLISKOM JEZIKU: KOGNITIVNOLINGVISTIČKI PRISTUP

Summary

The paper explores the set of lexemes denoting the concepts related to navigation in English and Serbian, focusing on the ramification of their meaning in denoting abstract concepts. The theoretical framework for the analysis is provided by cognitive linguistics, whose basic assumption is the grounding of concepts and language in experience, primarily in human bodily experience. Having analysed the examples from the representative corpora of Serbian and English, it is established that lexemes related to navigation are used for conceptualisation of various abstract target domains, such as the state and its institutions, different organisation types, as well as diverse aspects of human life. The prevailing conceptual metaphors found in the corpora are state is a ship, organisations are ships and life is sailing, which further branch into submetaphors, such as, for example, running the state/organisation is steering the ship or love is sailing. The analysis confirms the assumption of cognitive linguistics that presence of the domain of sailing in experience brings about its presence in the structuring of abstract conceptual domains. The concluding part discusses the similarities and differences between two languages with respect to characteristic metaphors mappings in the source domain of navigation while emphasising the need for further research in this field.

Key words: lexemes related to navigation, conceptual metaphor, Serbian, English.

Tijana S. Vesić Pavlović